

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Байчук Галина Володимирівна

здобувач вищої освіти магістерського рівня

<https://orcid.org/0009-0003-5764-8932>

Спеціальність 053 «Психологія»

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Питання трансформації жіночого образу в суспільній свідомості під впливом війни є вкрай важливим, особливо в контексті сучасних подій в Україні. Війна України с росією, яка триває з 2014 року, значно змінило соціальні та культурні стереотипи, зокрема уявлення про роль жінки в суспільстві. У цей період їхнє місце в соціальній структурі зазнало істотних змін: вони не лише беруть участь у військових діях, а й стали символами витривалості, надії та майбутнього.

Формування образу жінки в суспільстві відбувається під впливом медіа, культурних практик та індивідуальних історій. Ці чинники суттєво визначають суспільну думку, формуючи сприйняття жіночих ролей і сприяючи їхній самоідентифікації. У контексті війни жінки постають не тільки як традиційні хранительки родинного вогнища, а й як активні учасниці суспільних процесів – військовослужбовиці, медики, волонтерки, громадські діячки. Така багатогранність відображає водночас сучасні реалії та глибинні культурні архетипи.

Збройний конфлікт відкрив нові аспекти жіночої присутності в суспільному житті. З одного боку, з'явилися нові символічні образи, що асоціюються із самопожертвою та героїзмом. З іншого боку, ця зміна стала поштовхом до перегляду традиційних уявлень про гендерні ролі. Жінки, які беруть на себе функції захисниць або волонтерок, не тільки зміцнюють моральний дух суспільства, а й провокують нові дискусії про рівність статей, національну самоідентифікацію та соціальну справедливість.

Психологічний аспект таких трансформацій є важливим у дослідженні. Війна впливає не лише на громадську думку, а й на процеси самоусвідомлення жінок. Образи, які поширюються в медійному та культурному просторі, стають маркерами суспільних змін і впливають на розуміння ролі жінки в сучасному світі. В умовах воєнного конфлікту жінки дедалі частіше стають рушійною силою змін, беручи на себе відповідальність не лише за родину, а й за майбутнє своєї країни.

Війна, що розпочалася в Україні у 2014 році та переросла у повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році, суттєво вплинула на життя українських жінок. Вони змушені були пристосовуватися до нової реальності: залишатися в тилу, шукати безпечне місце як переселенки або брати активну участь у військових діях. Усі ці обставини поставили перед жінками безліч викликів, що торкнулися їхньої соціальної ролі, гендерних відносин та повсякденного життя. У цьому дослідженні аналізується становище жінок у

період війни, зокрема їхній досвід переселення, залучення до армії та волонтерської діяльності, а також труднощі, з якими вони стикаються.

Серед внутрішньо переміщених осіб жінки складають значну частину. За даними ООН, приблизно 60% ВПО в Україні – це жінки та діти. Переміщення до нових регіонів супроводжується багатьма труднощами: відсутністю постійного житла, нестачею роботи, проблемами з доступом до медицини та освіти для дітей.

Переселенки часто стикаються з почуттям втрати контролю над власним життям, що провокує психологічний стрес. Втрата домівки, економічна нестабільність і невизначене майбутнє створюють додатковий емоційний тиск. Багатьом жінкам доводиться приймати важливі рішення щодо безпеки родини самостійно, що посилює навантаження.

Соціальна адаптація у нових громадах також є викликом. Переселенки нерідко відчують ізоляцію через розрив із попереднім соціальним оточенням. Вони можуть стикатися з недовірою або упередженістю з боку місцевих жителів, що ускладнює інтеграцію та пошук підтримки.

З початком повномасштабних бойових дій значно зросла кількість жінок, які стали частиною Збройних сил України. Вони виконують різні завдання – від традиційних ролей медичних працівниць і зв'язкових до безпосередньої участі у бойових діях як снайперки, розвідниці, командирки.

Попри їхню активну участь, жінки у військових структурах зіштовхуються з гендерними бар'єрами, такими як упереджене ставлення, необхідність доводити свою компетентність у середовищі, що довгий час залишалося чоловічим.

Причини вступу жінок до війська різні – патріотизм, прагнення захистити сім'ю, бажання зробити внесок у перемогу. Проте служба на фронті приносить чимало труднощів, серед яких фізичне та моральне виснаження, небезпека, а також потреба поєднувати військові обов'язки з роллю матері та дружини.

Окрім військової діяльності, жінки відіграють важливу роль у волонтерському русі. Вони координують збір гуманітарної допомоги, організовують постачання для армії, допомагають з евакуацією та підтримують цивільних.

Багато жінок очолюють волонтерські ініціативи, що забезпечують потреби як військових, так і мирного населення. Вони займаються логістикою, організацією зборів та розподілом ресурсів, що стало важливою частиною суспільного спротиву.

Жінки також забезпечують психологічну підтримку – як військовим, так і цивільним. Вони допомагають людям, що пережили втрати, підтримують моральний стан бійців та беруть участь у реабілітаційних заходах.

Війна стала причиною поширення психологічних проблем серед жінок. Найбільш поширені наслідки – посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривожні розлади.

Травматичний досвід, пов'язаний із обстрілами, втратою близьких або насильством, може спричинити глибокі психологічні наслідки. Симптоми ПТСР проявляються у вигляді нічних кошмарів, тривоги, відчуття постійної небезпеки, що ускладнює адаптацію до мирного життя.

Жінки, які втратили членів сім'ї, стикаються з глибокою емоційною травмою, яка впливає на їхнє повсякденне функціонування та може призводити до затяжних депресивних станів.

У період війни суттєво зросла загроза сексуального насильства. Воно використовується як засіб терору, особливо на окупованих територіях. Жінки можуть ставати жертвами насильства як з боку ворожих сил, так і в умовах, де відсутній належний рівень безпеки.

Багато потерпілих не звертаються по допомогу через страх осуду, стигматизацію або недовіру до правоохоронних органів. Це ще більше загострює їхню травму і обмежує можливість отримання необхідної підтримки.

Збройний конфлікт докорінно змінив роль жінки в українському суспільстві. Вони стали не лише бійчинями та волонтерами, а й тими, хто переживає наслідки війни – вимушене переселення, психологічні травми, насильство. Попри всі труднощі, жінки демонструють силу духу та готовність боротися за майбутнє своєї країни і родини. Однак важливим завданням залишається створення умов для їхньої психологічної та соціальної реабілітації, а також забезпечення підтримки тим, хто зазнав насильства та втрат.

Під час війни жіночі образи представлені через різні ролі: матері, воїна, волонтерки, активістки та жертви. Ці образи стали важливими елементами інформаційного простору та культурної ідентичності українського суспільства. Жінки не лише виконують традиційні соціальні ролі, але й активно беруть участь у військових діях, організовують волонтерську допомогу, відстоюють права людини та привертають увагу до воєнних злочинів.

Під час війни жінки часто сприймаються як символи відновлення і майбутнього. Їхня стійкість, турбота про родину та здатність підтримувати життя під час кризи надають суспільству надію на післявоєнне відновлення. Жінки, що зберігають побут, виховують дітей або беруть активну участь у волонтерстві, втілюють у собі образ майбутнього, яке стає можливим завдяки їхнім зусиллям.

Війна значною мірою змінила уявлення про гендерні ролі. Жінки не тільки стають волонтерами чи медиками, але й активно беруть участь у бойових діях. Це змінює традиційні уявлення про "жіночі" та "чоловічі" ролі, руйнуючи стереотипи про слабкість і залежність жінок. Образ жінки-героїні стає важливим елементом національної ідеї і сприяє соціальним змінам.

В умовах інформаційної війни жіночі образи використовуються як у патріотичній пропаганді, так і у ворожих маніпуляціях. З одного боку, медіа зображують жінок як символ стійкості та героїзму, підсилюючи патріотичний дух. З іншого боку, жінки також можуть бути використані як образи жертв для демонстрації жорстокості ворога або маніпуляції страхом та емоціями аудиторії.

Постійне перебування в умовах інформаційного стресу та війни має суттєвий психологічний вплив на жінок. Образи жінок у медіа часто формують суспільні очікування щодо їхньої ролі під час війни, що може створювати додатковий тиск та викликати емоційне вигорання. Проте позитивні приклади жіночого героїзму та стійкості також стають джерелом натхнення для багатьох.

Важливо підтримувати участь жінок у волонтерських, військових та громадських ініціативах, створюючи умови для їхньої активної діяльності в суспільстві.

Необхідно забезпечити жінкам доступ до психологічної допомоги, особливо тим, хто постраждав від наслідків війни, зокрема сексуального насильства або втрати близьких.

Війна продемонструвала, що жінки здатні на рівних брати участь у різних сферах суспільного життя, включаючи військову. Цей потенціал необхідно враховувати під час повоєнної відбудови та розвитку суспільства.

Висновки дослідження підкреслюють важливість жіночого внеску під час війни і необхідність підтримки жінок у різних сферах життя. Жінки є не лише об'єктами страждань або підтримки, але й активними суб'єктами змін, що впливають на суспільство і майбутнє України.

Список використаних джерел

1. Війна і жінки: гендерні аспекти конфліктів. – Київ, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=6N3nA92KVW8>
2. Наслідки війни для жінок: психологічні і соціальні виклики. – Львів: Соціальні дослідження, 2023. Стр 243-247
3. Захист прав жінок під час війни: міжнародний досвід. – Харків, 2023.
4. Ціна війни для жінок: нові ролі, загострені проблеми. Діалоги периферій. 07.12.2023 <https://commons.com.ua/uk/cina-vijni-dlya-zhinok/>
5. Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 34 (73) № 4 2023 стр. 60-65
6. Семенова, О. І. (2022). "Психологічні особливості жінок у контексті військового конфлікту на сході України". Вісник психології та педагогіки, 5(2), 45–59
7. Карпова, І. В. (2021). "Вплив травматичних подій на психічне здоров'я жінок: досвід України". Український журнал психології, 4(3), 112–125.